

## P. O. HVIEZDOSLAV: HÁJNIKOVA ŽENA

### I

Jak hniezdo v skrytu parutí:  
tak chalupa v hôr zákutí  
uprostred zeleného lázku,  
rozvitom sť'a by na obrázku.  
Kút ozaj skromný, ale milý...

Napravo záhradôčka malá,  
čo treba, aby dochovala -  
No bárs je malá, pri tom všetkom,  
či dvierkami, či prez plot letkom  
i kvetinám dnu voľ'no vníť:  
toť tam noc čaká fiala,  
noc, aby vôňou dýchala -  
tu jozefček - tam rozmajrín  
(ten pospolitej lásky syn)  
sa vánkom milo kyvotá -  
stred hriadky cyprus **pobratim**  
zas kudlí sa jak chvoje dym -  
po krajoch opäť klincov **chvist** -  
tam v kúte božedrievä zase  
si drieme, nechťik tuto v jase -  
tam panimáriový list -  
a iná kvietkov prostota.

### VII

Či čuli ste už padať les?

Videli kedy, jak sa valí,  
videli pád a čuli ston!?  
Ó, to zjav hrôzy neskonalý,  
**to** v rozštiepení sviatku zvon,  
**to** nárek, čo ti uberá  
dych, v tlkot srdca prieči hate,  
to dusot, ktorý ducha mätie!  
To...! Ó, ty ľúte, kruté plemä,  
i rúcho zvliekaš z matky-zeme!?  
Posledných chceš ju zbaviť krás,  
z temena drahý kmášeš vlas?  
Ó, keď tak víchor ostrý zhudie,  
jak zimomravieť, krahnúť bude!  
*Ked' lejak zhučí, sšúští dážd':*  
jak márne hľadať bude plášť,...

### IX

Navonku tíš... Až spoza riavy,  
kde krovín mitor s jedlinami,  
ktos' zadruzgotal porostom  
a začernal sa príkrov hlavy  
(podistým sliedič za ryndzami),  
však hned' zmizol: lebo vtom  
pohorským svahom oproti  
tu strelec vylupnul sa z hory,  
muž strmý čarnej lepoty -  
pán Artuš ... Sť'aby koho stíhal,  
zobracal sem-tam palné zory;

načúval - kročil a zas číhal -  
S tým obkolesiac chalupu,  
keď videl, že nič na priekory,  
na dvorec šupol kradným zvykom;  
tak doplužil sa ku schodíkom;  
s tými hybaj hurtom dnu! -  
Čo a jak Hanka, keď hosť vkročil:  
nevedieť (iste skamenelá,  
zabudla uvítania vďak,  
keď zrak jej úšker diabla zočil,  
stál známy pred ňou vlkodlak  
a okáľama žhavo stočil).

Po zvade chláchol pochlebný  
zas - vábny lákot na oprátky  
a čankot, podchyt ohebný;  
vzdor zápät', cuvot strmý, vrátky,  
i odvrk, zvyklý povrhať -  
Vtom živý, súrny, prosebný  
vzlyk; sťaby toho, ktorý vidí,  
že veľa síl tam premrhať  
mu - i viac než ich v sebe tuší,  
by stačil zvrátiť úpadok,  
a komu ďalších nadávok  
zbroj planá v čistej jeho duši  
už rozhodne sa hnusí, bridí.  
Však márne: prudší svár a krik,  
a lomozu sa strhlo vrenie;  
za okny mihotavé tiene;  
poľuje čajsi svevolník...

**Rut, dusot, hrmot jak v deň súdny;**

v to „rata!“ všetkých nerestí,  
že skaly by sa pukla blana;  
ozvenou však len chechot, besy.  
No pablesk, čo jak tenký, vl'údny  
zatileje v každom nešťestí,  
svetielce mušky medzi kermi -  
i obeť už-už doráňaná  
uvrzla izbenými dvermi  
preds'; s povýkrikom: Miško, kde si?  
útekom hnala cez pitvor.  
Lež, žiaľ'boh, ni tam spása, schrana:  
ďas už jej zastal na odpor,  
a „Hohó!“ vresknúc, „okovaná!  
Ja nezdolať ťa, potvoru!?”  
Ba prisám -" znova neochable  
boj podujímal k úmoru.  
„Stoj!“ krikla žena rozzúrená,  
„spät'! Netkni sa ma, hnusný diable!  
Na Boha zručím svoju vec,  
ty nútiš, bych sa prehrešila!  
Vidz!“ z klina schvatla záražec -  
„Ak neustaneš, jak som žena,  
viac neprekročíš toho prahu,  
bezbožník... varuj!“ Postupnutie -  
„Ľad! Amazonka roztomilá - "  
„Hach! - Zbojník! - Tu máš napokon..."  
Pán Artuš zručnul, schrčal dute,  
zvrávoral - skydol na podlahu -

„Juj!“ - Hanka desnú kvil'bu vzniesla,  
„krv! - Pomóc! Miško! - On mrie, on -  
Môj Bože, čo som urobila!...”  
a křčovite cez prah sklesla.

## XV

Vtom pažitnatom na chodníku  
krok zašuchotal krpca strmý  
a ku chalupe dochádza.  
Vzozrela Hanka nedočkave:  
„Kto as' tak prudko stúpa k nám?...”  
Bol Michal. Z lesa zbehnul práve;  
pokonal včoššie prácu tam,  
i prišiel domov, hodne v znoji,  
**no za širákom tisy chvoj.**  
Oprel sa o valašku - stojí,  
i ziera, tvárou slastný ťah:  
jak toten červík rumádza,  
nôžkami v neprestajnom boji.  
Zrel šťastný otec, v nádejach -  
a hľa, naň vzozrel Janíček,  
naň očiek rosná nevädza!  
Jak zradoval sa, splasal - hoj!  
„Ej, tisíc-kyslíc!” prsty pukol,  
i pohnúc sa k decku priam  
smavému, sšimral a mu cmukol:  
„Tam si - ej!” štipnúc do líček...  
I matka mľaskla: „Skoro - ham! ...”  
no vzdychla ihneď tichou mukou,  
osřkla, kryjúc duše taj -  
pamiatky čierne nebodaj -  
Tak tešia sa, hľa, z ratolesti...

I javor zuní o ich šťastí...

Podivno! - Tedy nerest' stá  
už prehmela nad tým párom  
a opäť blaha svitnul māj?  
Sú tajné Božie cesty veru!  
Keď polnoc zhliadne hviezdnatá:  
ten javor, jak by ožil čarom,  
čudesné šumí o tom vesti;  
ba mne sa všetko tak ver' zdá:  
že totam krídly zašelestí  
vše z neba zletlý anjel zmieru...

## Úlohy

### 1. Vysvetli v I. speve jambickú stopu:

.....

.....

.....

.....

2. Vypíš z I. spevu slová, ktoré vyjadrujú vzťah autora k ľudu. Zarad' ich do systému slovnej zásoby.

.....

.....

.....

.....

3. Nájdi strofy, v ktorých prevládajú lyrické a v ktorých epické časti. Napíš prvé a posledné slovo týchto častí.

.....

.....

.....

.....

4. Vypíš z I. spevu všetky pomenovania kvetov a pokús sa zistiť, aké sú to kvety. (Je ich 8)

.....

.....

.....

.....

5. Vysvetli symboliku slova hniezdo.....

6. Pomenuj básnické prostriedky:

V kúte božedrievä zase si drieme.....

Tot' tam noc čaká fiala.....

Cyprus pobratim zas kudlí sa jak chvoje dym.....

Tu strelec vylupnul sa z hory.....

Keď polnoc zhliadne hviezdnatá.....

Naň očiek rosná nevädza.....

7. Vypíš z textu 3 slová s apostrofom, vysvetli jeho funkciu:

.....

.....

8. Porovnaj použitie otáznika v podčiarknutých veršoch:

.....

.....

.....

9. V VII. speve pomenuj zvýraznený básnický prostriedok:.....

10. Vypíš z textu apoziopézu. Akú funkciu má v umeleckom texte?:

.....

.....

**11. Pokús sa vysvetliť význam slov:**

Ľúty.....riava.....parute.....chvoje.....  
kudlí sa.....krahnúť.....mítor.....  
ryndze .....lepota.....palné zory.....  
priekory.....lákot.....čankot.....  
podchyt ohebný.....záražec.....

**12. Z IX. spevu vypíš slová, z ktorých je zrejмый charakter a správanie Artuša ( nemusia to byť iba mená)**

.....

.....

.....

Na základe týchto slov napíš charakteristiku Artuša.

.....

.....

.....

.....

.....

**13. Nájdi a pomenuj v IX. speve neurčitý slovesný tvar. K danému slovesu vytvor všetky ostatné neurčité slovesné tvary a pomenuj ich:**

.....

.....

.....

**14. V IX. speve vo vyznačenej vete vysvetli znelostnú asimiláciu:**

.....

.....

.....

**16. Prečo Artuš nazýva Hanku Amazonkou? ( IX. spev)**

A/ lebo je veľmi pekná  
C/ lebo je odvážna, bojovná

B/ lebo má rada prírodu  
D/ lebo jej chce zalichotiť

**17. Zisti, akého pôvodu sú označené slová v 2. strofe. Nájdi ich slovenský ekvivalent :**

.....

.....

**18. Urči vzor podstatného mena plemā. Vytvor čo najviac podobných podstatných mien.**

.....

.....

**19. Pomenuj fonetický jav v predposlednom verši . spevu a vysvetli jeho princíp v tomto**

**verši:**.....  
.....

**20. Vytvor synonymá k slovám z IX. spevu:**

Riava.....  
Zadruzgotal.....

**21. V druhej strofe IX. spevu nájdí a vysvetli veršový presah. Porovnaj narúšanie rytmicko – syntaktického paralelizmu u Hviezdoslava s romantickou literatúrou.**

.....  
.....  
.....  
.....  
.....

**22. Vysvetli spojenie *súdny deň*. Nájdí v texte ďalšie náboženské motívy.**

.....  
.....  
.....

**23. V XV. speve vysvetli vyznačený verš:**

.....  
.....

Kto nosieva podobne ozdobený klobúk?.....

.....

**24. Z prvej strofy v XV. speve je zrejmé:**

A/ Hankina matka sa teší z malého vnúčika

B/ Hanka pri príchode Michala domov práve večerala

C/ Hanka je šťastná, ale občas sa v nej ozvú výčitky svedomia

**25. Michal sa cíti šťastný, pretože (XV. spev):**

A/ ulovil statného jeleňa

B/ po príchode domov uvidel svojho syna

C/ Odpustil im starý Villáni

D/ darilo sa mu v práci

**26. Urči, od akých slov a akým spôsobom vznikli podstatné mená z IX. spevu:**

Lákot.....

Chláchol.....

Cuvot.....

Podchyt.....

Odvrk.....